

≡ Eesti
≡ Kontsert

SCHÖNBERG 150

Ludensemble

admirals

Eesti Kontserdi hooaja peatoetaja

admirals.group

K 20. NOVEMBER 19.00 Estonia kontserdisaal

ARNOLD SCHÖNBERG 150

Ludensemble

Kärt Ruubel klaver, kava koostaja

Karolina Aavik klaver

Kaija Lukas viiul

Rebekka Siimer viiul

Sandra Klimaitė vioola

Theodor Sink tšello

Tamar Nugis bariton, RO Estonia

Dirigent **Kaspar Mänd**

Arnold Schönberg (13.09.1874–13.07.1951)Kaks laulu baritonile ja klaverile *op.* 1 (1898) ~15'

1. „Dank“ / „Tänu“
2. „Abschied“ / „Hüvastijätt“

Tamar Nugis (bariton), Karolina Aavik (klaver)

Kolm pala klaverile *op.* 11 (1909) ~15'

1. *Mäßig*
2. *Mäßige Achtel*
3. *Bewegt*

Kärt Ruubel (klaver)

Fantaasia viiulile ja klaverile *op.* 47 (1949) ~9'

Kaija Lukas (viiul), Kärt Ruubel (klaver)

Kuus klaveripala neljale käele (1896) ~6'

1. *Andante grazioso*
2. *Poco allegro*
3. *Rasch*
4. *Andante*
5. *Lebhaft, rasch*
6. *Allegro molto*

Karolina Aavik (klaver), Kärt Ruubel (klaver)

„Ood Napoleonile“ keelpillikvartetile, klaverile ja lugejale *op.* 41 (1942) ~16'Ansambel Ludens
Dirigent Kaspar Mänd**Kaks laulu op. 1**

Tekst: Karl Freiherr von Levetzow

1. Dank

Großes hast du mir gegeben
in jenen Hochstunden,
die für uns bestehen im Zeitlosen.
Großes hast du mir gegeben: ich
danke dir!

Schönheit schenkten wir uns
im stets Wachsenden,
was ich mir vorbehielt im
Raumlosen.
Schönheit schenkten wir uns: ich
danke dir!

Ungewollt schufst du mir noch
das Gewaltigste,
schufst mir das Niegeahnte:
den schönen Schmerz!
Tief in die Seele bohrtest du
mir ein finsternes Schwertweh.
Dumpf nächtig brennend
und dennoch hell winterlich
leuchtend.
Schön! dreifach schön:
denn von dir kam es ja! ...
Ungewollt schufst du mir noch
das Gewaltigste, schufst mir das
Niegeahnte:
ich danke dir!

2. Abschied

Aus den Trümmern einer hohen
Schönheit
laß mich bauen einen tiefen
Schmerz.

1. Tänu

Midagi suurt oled andnud mulle
neil ülevail hetkil,
mil ümbert kaob aeg ja ruum.
Midagi suurt oled andnud mulle:
tänan sind!

Üha kasvavat ilu, nii otsatut,
kinkisime teineteisele,
mis endale hoidsin.
Ilu kinkisime teineteisele: ma tänan
sind!

Tahtmatult kõige võimsama
põhjustasid mulle,
mida iial poleks osanud aimata:
magusa valu!
Nagu vaheda mõõgatera vajutasid
selle mulle sügavale hinge
mis tuimalt tuikav, meid lahutav,
kuid siiski erksalt kiirgav.
Ilus! Kolmekordselt ilus!
See tuli ju sinult!
Tahtmatult kõige võimsama,
etteaimamatu kinkisid mulle:
ma tänan sind!

2. Hüvastijätt

Üleva ilu rusudest
saab alguse mu põhjatu valu.
Las ma valan sügavaimast
kurbusest pisara,

Weinen laß mich aus den tiefsten
Schmerzen
eine Träne, wie nur Männer weinen.
Und dann geh!

Und nimm noch ein Gedenken
heißer Liebe, freudig dir geschenkt;
ewig mein bleibt, was du mir
gelassen:
meiner Wehmut sternenloses
Dunkel.
Und dann geh!
Und laß mich stumm erstarren;
du zieh fürder deine helle Bahn,
Stern der Sterne! frage nicht nach
Leichen!

Sieh, mir naht der hehrste
Göttertröster,
meine selbstgebor'ne Urgewalt.
Tief in mir die alte Nacht der Nächte
weitet sich zur großen
Weltumnachtung;
der Alleinheit schwere
Trümmerschmerzen wachsen zur
Unendlichkeit.

Sieh! ich selber werde Nacht
und Schönheit allumfassend
unbegrenztes Weh.
Ziehe weiter, heller Stern der Sterne.
Unerkannt, wie meine große Liebe;
dunkel schweigend, wie die großen
Schmerzen
wo du wendest, wo du siegend
leuchtest:
stets umwoigt dich meine große
Nacht!

nagu seda ainult mehed teevad.
Ja siis mine!

Võta kaasa mälestus kirglikust
armastusest,
mis rõõmus sulle kingitud;
saab igavesti minu omaks see, mis
mulle jätsid:
nukruse, mis tähtedeta, tume.
Ja siis mine!
Jäta mind tardunult järele vaatama,
kui sina jätkad oma helget teed,
sa tähtede täht! Ära mahajääjate
järele küsi!

Näe, sealt läheneb jumalate õilsam
trööstija,
minus eneses sündinud ürgne jõud.
Sügaval mu sees muutub kõige
kaunim öö
tohutuks, maailma haaravaks
pimeduseks.
Üksinduse rõhuvatest rusudest
paisub valu, ulatudes igavikku.

Vaata! Minust endast saab öö ja ilu,
kõikehõlmav piiritu valu!
Jätka oma teed, heledaim täht
tähtede seas.
Tundmatu, nagu minu suur
armastus,
süngelt vaikne, nagu suur kurbus.
Kuhu iganes pöördud, kus iganes
võidukalt särad,
minu otsatu öö sind ümbritseb alati!

Tõlkinud Karin Andrekson

Ode to Napoleon Buonaparte

Text: George Gordon Byron

I
'TIS done – but yesterday a King!
And arm'd with Kings to strive –
and now thou art a nameless thing:
so abject – yet alive!
Is this the man of thousand thrones,
who strew'd our earth with hostile
bones,
and can he thus survive?
Since he, miscall'd the Morning Star,
nor man nor fiend hath fallen so far.

II
Ill-minded man! why scourge thy
kind
who bow'd so low the knee?
By gazing on thyself grown blind,
thou taught'st the rest to see.
With might unquestion'd, – power to
save, –
thine only gift hath been the grave,
to those that worshipp'd thee;
nor till thy fall could mortals guess
ambition's less than littleness!

III
Thanks for that lesson – it will teach
to after-warriors more,
than high Philosophy can preach,
and vainly preach'd before.
That spell upon the minds of men
breaks never to unite again,
that led them to adore
those Pagod things of sabre sway
with fronts of brass, and feet of clay.

Ood Napoleonile

Tekst: George Gordon Byron

I
Kõik – ja veel eile kuningas!
Ja kuningatega lahinguis –
ja nüüd oled sa nimetu asi:
nii vilets – ent siiski elus!
On see tuhande trooni mees,
kes külvas maa täis vaenlaste luid,
ja kas ta elab selle üle?
Pärast seda, keda ekslikult
Hommikutäheks hüüti,
pole ei inimene ega pörguline nii
sügavale langenud.

II
Kuritahtlik mees! Miks nuhtlesid
omasuguseid,
kes põlvitasid su ees?
Jäädes ennast vaadeldes pimedaks,
õpetasid sa teised nägema.
Vaieldamatut väge – päästjavõimu –
vallates oli ometi su ainus kingitus
haud
neile, kes sind kummardasid;
ja ei osanud surelikud enne su
langemist aimata,
et auahnus on näruselt väiklane asi.

III
Aitäh selle õppetunni eest –
see õpetab hilisematele sõdalastele
rohkem kui jutlustab kõrgem
filosoofia, mille senised jutlused on
jäänud asjatuks.
See lumm inimmeeltes puruneb,
et mitte kunagi enam taastuda;
see, mis pani neid imetlema
saabliga valitsevaid ebajumalaid,
kel on vaskne laup ja savijalad.

IV
The triumph and the vanity,
the rapture of the strife –
the earthquake voice of Victory,
to thee the breath of life;
the sword, the sceptre, and that
sway
which man seem'd made but to
obey,
wherewith renown was rife –
all quell'd! – Dark Spirit!
what must be
the madness of thy memory!

V
The Desolator desolate!
The Victor overthrown!
The Arbiter of others' fate
a Suppliant for his own!
Is it some yet imperial hope
that with such change can calmly
cope?
Or dread of death alone?
To die a prince – or live a slave –
thy choice is most ignobly brave!

VI
He who of old would rend the oak,
dream'd not of the rebound:
chain'd by the trunk he vainly broke –
alone – how look'd he round?
Thou, in the sternness of thy
strength,
an equal deed hast done at length,
and darker fate hast found:
he fell, the forest prowler's prey;
but thou must eat thy heart away!

IV
Triumf ja edevus,
tapluse ekstaas –
Võidu maavärina-hää,
mis sulle oli eluhingus;
mõõk, skepter ja see võim,
millele, nagu näis, pidi inimene
kuuletuma,
ja mis ajas kuulsuse puheville –
kõik hävitatud! – Must Vaim!
Kui pöörsed võivad olla su
mälestused!

V
Laastatud Laastaja!
Kukatatud Võitja!
Teiste saatuse kohtunik,
oma saatuse eest anumas!
Kas mõni keiserlik lootus
aitab sul seda pööret nii rahulikult
taluda?
Või ainult surmahirm?
Surra Vürstina – või elada orjana –
su valik on väärilt vapper!

VI
Milon, kes vanas eas tahtis tamme
juurtega välja rebida,
ei näinud uneski hoopigi, mis ootas;
kiilutuna tüve sisse, mille ta asjatult
murdis –
üksi – mis tundega ta ringi vaatas?
Sina oma jõu halastamatuses
panid toime samas mõõdus teo,
ja leidsid süngema saatuse:
tema langes metsakiskjate saagiks,
sina aga pead ise oma südant
sööma!

VII
The Roman, when his burning heart
was slaked with blood of Rome,
threw down the dagger – dared
depart,
in savage grandeur, home –
he dared depart in utter scorn
of men that such a yoke had borne,
yet left him such a doom!
His only glory was that hour
of self-upheld abandon'd power.

VIII
The Spaniard, when the lust of sway
had lost its quickening spell,
cast crowns for rosaries away,
an empire for a cell;
a strict accountant of his beads,
a subtle disputant on creeds,
his dotage trifled well:
yet better had he neither known
a bigot's shrine, nor despot's throne.

IX
But thou – from thy reluctant hand
the thunderbolt is wrung –
too late thou leav'st the high com-
mand
to which thy weakness clung;
all Evil Spirit as thou art,
it is enough to grieve the heart
to see thine own unstrung;
to think that God's fair world hath
been
the footstool of a thing so mean.

VII
Roomlane [Sulla], kui ta põleva
südame janu
sai Rooma verrega kustutatud,
viskas käest pistoda – ja läks
koju, metsik ja suursugune.
Ta söandas lahkuda, ülimalt põlates
neid,
kes olid sellist iket kandnud
ja ometi jätnud talle hävingu!
Tema ainus hiilgehetk oli see,
kus ta hülgas haaratud võimu.

VIII
Hispaania kuningas [Karl VI], kui
võimuiha
oli kaotanud ergastava jõu,
hülgas krooni roosikrantsi nimel,
impeeriumi mungakongi nimel;
rangel helmeste lugejal,
peenel usuasjade arutajal
möödus eluõhtu oleskledes.
Ent parem, kui ta poleks midagi
teadnud ei vagatseja pühamust ega
despoodi troonist.

IX
Aga sina – su tõrksast käest
väänatakse välja välgunool –
liiga hilja andsid käest kõrge võimu,
mille külge oma nõrkuses
klammerdusid;
selline Õel Vaim nagu sa oled,
on südamel ometi valus vaadata,
kuidas sinu süda on lõhki kistud;
valus mõelda, et Jumala kaunis
maailm
on olnud jalamiseks millelegi nii
alatule.

X
And Earth hath spilt her blood
for him,
who thus can hoard his own!
And Monarchs bow'd the trembling
limb,
and thank'd him for a throne!
Fair Freedom! we may hold thee
dear,
when thus thy mightiest foes their
fear in humblest guise have shown.
Oh! ne'er may tyrant leave behind
a brighter name to lure mankind!

XI
Thine evil deeds are writ in gore,
nor written thus in vain –
thy triumphs tell of fame no more,
or deepen every stain:
if thou hadst died as honour dies,
some new Napoleon might arise,
to shame the world again –
but who would soar the solar height,
to set in such a starless night?

XII
Weigh'd in the balance, hero dust
is vile as vulgar clay;
thy scales, Mortality! are just
to all that pass away:
but yet methought the living great
some higher sparks should animate,
to dazzle and dismay:
nor deem'd Contempt could thus
make mirth
of these, the Conquerors of the
earth.

X
Ja maa valas oma verd tema eest,
kes ta sai nõnda oma verd säästa!
Ja monarhid nõtkutasid värisevaid
põlvi
ja tänasid teda trooni eest!
Hea vabadus! Peame sind nii kalliks,
kui su võimsaimad vaenlased
näitavad alandlikult oma hirmu.
Oh, ärgu ükski türann jätku
maha eredat nime, mis inimkonda
peibutaks!

XI
Su õelad teod on kirjutatud verega,
ent mitte asjatult –
sinu triumf ei räägi aust,
üksnes plekid süvenevad:
kui oleksid surnud auväärset surma,
võiks kerkida mõni uus Napoleon,
et taas maailma häbistada –
aga kes tahaks tõusta päikese
kõrgustesse,
et sattuda tähtedeta öösse?

XII
Kaalukausil on kangelase tuhk
niisama kaalukas kui teetolm;
sinu kaalud, Surelikkus,
on õiglasel kõigile, kes surevad:
ent ma arvasin, et elavat suurvaimu
peaks hingestama mõni kõrgem
säde,
mis hämmeldab ja jahmatab:
justkui ei saaski põlguses pilgata
noid maa vallutajaid.

XIII
And she, proud Austria's mournful
flower,
thy still imperial bride;
how bears her breast the torturing
hour?
Still clings she to thy side?
Must she too bend, must she too
share
thy late repentance, long despair,
thou throneless Homicide?
If still she loves thee, hoard that
gem, –
'Tis worth thy vanish'd diadem!

XIV
Then haste thee to thy sullen Isle,
and gaze upon the sea;
that element may meet thy smile –
it ne'er was ruled by thee!
Or trace with thine all idle hand
in loitering mood upon the sand
that Earth is now as free!
That Corinth's pedagogue hath now
transferr'd his by-word to thy brow.

XV
Thou Timour! in his captive's cage
what thought will there be thine,
while brooding in thy prison'd rage?
But one – "The word was mine!"
Unless, like he of Babylon,
all sense is with thy sceptre gone,
life will not long confine
that spirit pour'd so widely forth –
so long obey'd – so little worth!

XIII
Ja tema, uhke Austria leinav õis,
sinu ikkagi keiserlik pruut;
kuidas talub tema piinatundi?
Kas ta hoiab ikka su poole?
Kas ka tema peab painduma,
jagama
su hilenenud kahetsust, pikka
meeleheidet,
sa troonita inimesetapp?
Kui ta ikka veel sind armastab, hoia
seda vääriskivi –
tema on rohkem väärt kui kaotatud
diadeem.

XIV
Siis tõtta oma mornile saarele,
ja vaata merd;
see element võib sulle naeratuslega
vastata –
teda ei valitsenud sa kunagi!
Või tunne oma jõuderippuva käega
uidanguil liiva puutudes,
et maa on nüüd vaba!
Et Korinthose õpetaja [Dionysios]
on nüüd oma saatuse sulle edasi
andnud.

XV
Sa Timur! vangikongis
mis mõtted on sul peas,
kui haudud oma vangiraevu?
Vaid üks: "Maailm oli minu!"
Kui sinuga just ei lähe nagu
Baabülioni valitsejaga,
kel kadus mõistus koos skeptriga.
Ajalugu ei mäleta pikalt
seda vaimu, mis nõnda laiutas –
millele nii kaua kuuletuti – mis oli
seda nii vähe väärt!

XVI

Or, like the thief of fire from heaven,
wilt thou withstand the shock?
And share with him, the unforgiven,
his vulture and his rock!
Foredoom'd by God –
by man accurst,
and that last act, though not thy
worst,
the very Fiend's arch mock;
he in his fall preserved his pride,
and, if a mortal, had as proudly died!

XVII

There was a day – there was an hour,
while earth was Gaul's – Gaul thine –
when that immeasurable power
unsated to resign
had been an act of purer fame
than gathers round Marengo's name,
and gilded thy decline,
through the long twilight of all time,
despite some passing clouds of
crime.

XVIII

But thou forsooth must be a king,
and don the purple vest,
as if that foolish robe could wring
remembrance from thy breast.
Where is that faded garment? where
the gewgaws thou wert fond to wear,
the star, the string, the crest?
Vain froward child of empire! say,
are all thy playthings snatched
away?

XVI

Või kas sa, nagu tulevaras taevast,
pead üldse hoobile vastu?
Ja jagad temaga, kellele ei
andestatud,
ta raisakotkast ja kaljut?
Jumalaist hukule määratud –
inimestest maapõhja vannutud,
ja see viimane tegu, mis pole su
kehvim,
pilkab Saatana enese langemist;
tema ent säilitas kukkudes uhkuse,
ja surelikuna oleks ta uhkelt surnud!

XVII

Oli päev ja oli tund,
kui maailm kuulus Galliale – Gallia
sinule –
kui sellest mõõtmatus võimust
loobumine oleks toonud
sulle puhtama kuulsuse
kui Marengo lahingu oma
ja kullanud üle su languse
läbi pika videviku,
mõnest kuriteopilvest hoolimata.

XVIII

Aga sina tahtsid tingimata kuningas
olla
ja kanda purpurvesti,
nagu võiks see jabur rüü
kustutada tegelikkuse mälu su
südamest.
Kus on see tuhmunud rõivas? Kus?
Kulinad, mida sa nii armastasid
kanda, täht, nööri ja harjatutt?
Impeeriumi edev kiusakas laps!
Ütle, kas su mänguasjad kisti sul
käest?

XIX

Where may the wearied eye repose
when gazing on the Great;
where neither guilty glory glows,
nor despicable state?
Yes – one – the first – the last – the
best –
the Cincinnatus of the West,
whom envy dared not hate,
bequeath'd the name of Washington,
to make man blush there was but
one!

XIX

Kus võiksid puhata väsinud silmad,
mis vaatavad Vägevaid?
Kellelt ei kumaks süüdlaslik hiilgus
ega põlgusväärne olek?
Jah – üks – esimene – viimane –
parim,
Lääne Cincinnatus,
keda Kadedus ei söandanud vihata,
kandis Washingtoni nime;
paneb punastama, et oli vaid üks
niisugune!

Tõlkinud Maarja Kangro

Tänavu septembris täitus 150 aastat modernistliku muusika isa **Arnold Schönbergi** sünnist, mida muusikamaailmas ulatuslikult tähistatakse, eelkõige tema elupaikades Viinis, Berliinis, Barcelonas ja Los Angeleses. Eestis hoiab helilooja pärandit au sees 1992. aastal asutatud Eesti Arnold Schönbergi Ühing.

Juudi soost austria helilooja Arnold Schönberg arendas pärast esimese maailmasõja lõppu välja uudse kompositsioonimeetodi, mis mõjutas oluliselt kogu 20. sajandi heliloomingut. Soovides luua süsteemi atonaalse muusika kaoses, leiutas ta 1920. aastatel helikõrguste sfääri korrastamiseks dodekafoonia, mis käsitleb kromaatilise helirea kõiki 12 heli võrdõiguslikena. Schönbergi helilooming on jäänud laiemale publikule raskesti mõistetavaks, ent ta pole ka eales püüdnud populaarsusele pretendeerida, ehkki teda puudutas valusalt suurte interpretide vähene huvi tema loomingu vastu. „Need, kes loovad muusikat, et tuua naudingut teistele, ei ole tõelised kunstnikud, nad on lihtsalt enam või vähem osavad meelegaletuse pakkujad, kes lakkaksid muusikat kirjutamast, kui neil poleks kuulajat,“ kirjutas Schönberg oma artiklis „Tunne ja mõistus muusikas“.

Autori esimesed kümme oopust lähtuvad veel ekspressionistliku kallakuga hilisromantilisest stiilist, olles helikeelelt lähedased Richard Straussile ja Gustav Mahlerile. Schönbergi esimene nummerdatud oopus – **kaks laulu baritonile ja klaverile** – sai inspiratsiooni Karl Michael von Levetzowi trükivärskest raamatust „Höhenlieder. Gedichte und Aphorismen“, mille autor talle koos isikliku pühendusega 1898. aastal kinkis. Schönberg valis sealt viisistamiseks luuletused „**Dank**“ („**Tänu**“) ja „**Abschied**“ („**Hüvastijätt**“), valades need muusikasse ülima tundekülluse ja paatosega; vokaalliini iseloomustavad suured meloodiahüpped, klaverisaade on tiheda faktuuriga ja kromaatilistest harmooniatest tulvil.

Laulud kõlasid esiettekandes 1. detsembril 1900 Viinis bariton Eduard Gärtneri ja pianist Alexander Zemlinsky poolt. Publiku reaktsioon oli vaenulik: tollase ajakirjanduse sõnul „karjuti, naerdi ja pilgati heliloojat, nagu oleks ta loll“. „Ja sellest ajast [...] pole skandaal kunagi lakanud,“ tähendas Schönberg. Ta pühendas esikoopuse oma õpetajale ja sõbrale Alexander von Zemlinskyle, kelle kohta ta on öelnud, et võlgneb talle enamiku oma kompositsioonialastest teadmistest.

„Kas on õigem kirjutada tonaalset või atonaalset muusikat? [...]“

Vastuseks küsimusele ütleksin: ei pea ega tohi kirjutada atonaalselt.

Üks kahest – kas kirjuta või ära kirjuta, aga ära küsi kuidas, vaid tee, nagu oskad.

Kel selge mõistus, suudab kirjutada nii tonaalselt kui ka atonaalselt.“ – Arnold Schönberg

Schönberg polnud klaverivirtuoos, küll aga oli klaver talle vahend, mille abil said teoks tema kompositsioonilised eksperimendid. Otsides viisi, kuidas murda lahti aastasadu muusikamaailma valitsenud tonaalsest süsteemist, kirjutas ta klaverile oma esimese atonaalse oopuse, **kolm pala op. 11** (1909). Teose käsikiri näitab, et ta komponeeris need lühipalad kiiresti, ilma visandite ja vaid väheste parandustega. Kirjas Ferruccio Busonile kommenteerib Schönberg seda oopust järgmiselt: „Minema pikalevenitatud kümnetonnised partituurid! Minu muusika peab olema lühike. Napisõnaline! Mitte kokku kuhjatud, vaid „väljendatud!““ Kolm klaveripala *op. 11* tulid esmaettekandele 14. jaanuaril 1910 Viinis Etta Werndorffi esituses. Pianist Glenn Gouldi sõnul on Schönbergi oopus 11 „esimene suurem katse testimaks võimalusi muusikalises universumis, mis ei

tiirle enam traditsiooniliselt keskmes oleva harmoonilise orbiidi ümber.“

Fantaasia viiulile ja klaverile op. 47 (1949) esindab Schönbergi dodekafoonilist loominguperioodi. See autori viimaste oopuste hulka kuuluv teos valmis USA-s, kuhu helilooja oli emigreerunud 1933. aastal. Sarnaselt tema teiste hilise loominguaja teostega iseloomustab fantaasiat dodekafoonilise meetodi vabam käsitusviis. Schönberg komponeeris esmalt valmis kogu viiulipartii ning lõpetas nädal hiljem klaveripartii, millel on teoses vaid solisti saatev roll. Sellest tulenevalt nimetas ta teost „Fantaasiaks viiulile klaverisaatega“. Esiettekannet toimus helilooja 75 aasta juubelil 13. septembril 1949, viiulil Adolf Koldofksy, keda Schönberg pidas ideaalseks interpreediks.

Kuus klaveripala neljale käele (1896) pakuvad nostalgilise tagasi-põike helilooja noorusaega – 21-aastast autorit innustas neid kirjutama Viini muusikakriitik ja helilooja Richard Heuberger, kes, olles kuulnud paari Schönbergi laulu, soovitas tal edasiseks näpuharjutuseks komponeerida mõned klaveripalad Schuberti stiilis. Nelja käe klaverimuusika oli tollal väga laialt levinud; seltskondlikuks musitseerimiseks oli saadaval nii klassikaliste meistrite teoseid, pedagoogilist repertuaari kui ka populaarsete meloodiate arranžeringuid. Schönbergi kuue

klaveripala esiettekande kohta andmed puuduvad, ent võib arvata, et need meeleolukad ja leidlikud palad leidsid tänuliku publiku. Teose pühenduse pälvis helilooja tutvusringkonda kuuluv preili Bella Cohn.

„Ma olen kord rebane, kord lõvi. Kogu valitsemise saladus seisneb selles, et teada, millal tuleb olla üks, millal teine.“ – Napoleon Bonaparte

„Oodi Napoleonile“ op. 41

komponeeris Arnold Schönberg 1942. aastal Ameerika Heliloojate Liidu tellimustööna organisatsiooni 20. aastapäeva kontserdiks, ent jättis teose neile saatmata lootuses leida sellele paremad esitusvõimalused. Helilooja kaalus enne mitmeid tekste, kuni valis oma oopuse aluseks George Gordon Byroni „Oodi Napoleon Bonaparte'ile“, mille inglise poeet oli kirja pannud veidi pärast keisri lüüasaamist 1814. aastal. Byroni nagu ka mitmete tema kaasaegsete jaoks kehastas Napoleon kangelast ja üllaste ideede eest võitlejat; suurmehe alistumine ja üksildusse pagemine valmistas talle aga põhjatu pettumuse – ta ei kasuta oodi teksti sees isegi Napoleoni nime: „Ja nüüd oled sa nimetu asi: nii vilets – ent siiski elus!“ Byron pöördub kauge mineviku poole ja toob esile mitmeid türanne ja despoote, kelle tegude tagajärjed oleksid pidanud olema tulevaste aegade valitsejatele hoiatavaks õppetunniks.

Kui Schönberg „Oodi Napoleonile“ muusikasse pani, oli võimule tõusnud Adolf Hitler. Helilooja kaotas tema juudivaenuliku poliitika tõttu oma positsiooni Preisi Kunstide Akadeemias ning oli sunnitud Saksamaalt lahkuma: ta suundus Prantsusmaale, seal edasi Hispaaniasse ja lõpuks USAsse. „Ma teadsin, et intelligentsi moraalne kohus on võtta seisukoht türannia vastu,“ selgitas Schönberg „Oodi“ loomise tagamaid. Ta noteeris teose keelpillikvartetile, klaverile ja lugejale – viimase rollis soovis helilooja näha „ülimalt musikaalset lauljat [...], kelle hääles peaks olema 170 varjundit (seega pea samapalju Byroni 171 luulerea kohta) väljendamaks pilkamist, sarkasmi, vihkamist, naeruvääristamist, põlgust, hukkamõistu jne, mida ma püüdsin oma muusikas kujutada.“ Schönberg kasutas teoses nii dodekafooniat kui ka tonaalseid elemente ning tähendusrikkaid muusikalisi sümboleid: näiteks oodi 4. salmis, kus retsiteerija deklameerib sõnu „võidu maavärina-hääled“, on kombineeritud motiivid „Marseljeesist“ ja Beethoveni 5. sümfooniast.

Autor kuulis teost elavas esituses vaid ühes proovis, mis toimus tema 75. sünnipäevakontserdi eel Los Angeleses. Selle sündmuse tunnistaja Leonard Stein on meenutanud: „Lugeja oli William Schallert, mina olin pianist ja kvartetti juhtis Adolph Koldofsky.

Erilisel juhendamisseansil lugejaga rõhutas Schönberg – tumedad silmad elavalt välkumas, kui ta teosest ridu ette luges –, eelkõige selle dramaatilisi ja ekspressiivseid väärtusi. Helikõrguste vahetusi, mis olid partituuris nii hoolikalt märgitud, käsitleti teisejärguliselt. „Oodi“ põhimulje oli ja jääb võimsaks dramaatiliseks väljenduseks.“

Evelin Kõrvits

Ansambel LUDENS on 2024. aasta jaanuaris ellu kutsutud kollektiiv, mille tuumiku moodustavad tunnustatud ja mitmekülgsed eesti muusikud. Ludensi eesmärk on luua kontseptuaalseid kontserdikavu ja siduda nüüdismuusikat teiste kunstivormidega, hoogustada uute teoste tellimist, esitamist ja levikut ning tuua kuulajateni möödunud sajandi repertuaarikaanoni oopuseid. Ansambli koosseis varieerub vastavalt teostele kammeransamblist kammer-orkestrini. Kuigi keskele kohale asetatakse kaasaegne muusika ning koostöö praeguse aja heliloojatega, lähenetakse uudishimu ja fantaasiaga ka aegadeüleste seoste leidmisele, mistõttu võib repertuaar ulatuda sajandite taha. Ludens (lad k „mängiv“) žongleerib nii muusikas, ajas, meediumites kui ka vormis. Kollektiivi debüüt kontserdil veebruaris 2024 kõlasid Kirke Karja

uudisteos „Murenemine“ ja Arnold Schönbergi „Kuu-Pierrot“. Järgmised etteasted toovad kuulajateni György Ligeti, Luigi Dallapiccola, Igor Stravinski, Madli Marje Gildemanni, Maria Kõrvitsa jpt loomingud.

Ludensi asutajaliikmed on dirigent Kaspar Mänd, Maria Luisk (flööt), Alexander Avramenko (klarnet), Kärt Ruubel (klaver), Kaija Lukas (viul) ja Theodor Sink (tsello) ning produtsent Elo-Liis Parmas.

Kärt Ruubel on kirklik kammermuusik, kes esinenud üle kogu Euroopa: etteasted kammerkoosseisudes on viinud teda sellistesse kontserdipaikadesse nagu Berliini Filharmoonia ja Kontserdimaja, Amsterdami Concertgebouw, Luxemburgi Filharmoonia ja Dortmundi Kontserdimaja. Ruubel on esinenud mainekatel festivalidel: Usedomi muusikafestival, Mecklenburg-Vorpommerni festival, Hohenlohe Kultursommer, Gezeiteni festival, Pärnu muusikafestival jt. Ta on salvestanud Põhja-Saksa (NDR) ja Lääne-Saksa Ringhäälingule (WDR), BBC-le ja Baieri Raadiole (BR Klassik). 2018. aastal ilmus Kärdi esimene sooloalbum „Auff die Maÿerin“ koostöös plaadifirmaga Genuin Classics. Plaadil kõlab barokiajastu heliloojate Bachi, Händeli, Fuxi ja Frobergeri looming.

Kärt Ruubel. Foto: Kaupo Kikkas

Huvi kaasaegse muusika vastu andis impulsi ansambli Neophon asutamiseks. Olles ansambli liige aastast 2011, on Kärt Ruubel teinud koostööd selliste heliloojatega, nagu Wolfgang Rihm, Peter Ruzicka ja Jörg Widmann.

Karolina Aavik on tunnustatud eesti pianist, kes osales 2023. aastal Deutsche Grammophoni uues sarjas Rising Stars STAGE+. Koos viiuldajast abikaasa Hans Christian Aavikuga mängib ta duos, kellega esitatakse sageli eesti muusikat. 2023. aasta novembris töid nad esiettekandele neile kirjutatud Kristjan Randalu teose „Catch 23“. Sel hooajal

Karolina Aavik. Foto: Kaupo Kikkas

esitavad nad tellimusteoseid Rein Rannapi ja Tõnu Kõrvitsa sulest.

Karolina Aavik on lõpetamas õpinguid Frankfurdi Muusika- ja Esituskunste Kõrgkoolis prof Angelika Merkle juures. Ta on omandanud Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias nii bakalaureuse- kui ka magistrikraadi vanemlektor Sten Lassmanni juhendamisel ning saanud Viinis täiendavat väärtuslikku juhendamist professorite Christoph Eggneri ja Evgeni Sinaiski käe all. Ta on võitnud auhindu mitmetel konkurssidel nii solisti kui ka kammermuusikuna, sh Polytechnische Gesellschaft Frankfurt am Maini kammermuusika-konkursil (2021), Ilmari Hannikaineni

Kaija Lukas. Foto: Julie Ewing

rahvusvahelisel kammermuusika-konkursil Soomes (2020) ja Stasys Vainiünase rahvusvahelisel kammeransambliste konkursil Leedus (2018). Alates 2019. aastast toetab Karolina Aavikut Yehudi Menuhin Live Music Now Frankfurt am Main.

Kaija Lukas mängib kirgliku kammermuusikuna ansambrites üle Euroopa. Ta on musitseerinud koos Inglise Kammerorkestri, Amsterdam Sinfonietta, Tallinna Kammerorkestri, Hollandi Kammerorkestri ja Kuningliku Filharmoniaorkestriga (London) ning Pavao, Idomeneo ja Piatti keelpillikvartettidega. Lukas on Bridge Ensemble'i liige, samuti

osaleb ta regulaarselt Londoni Jigsaw' kammermuusikasarjas.

Kaija Lukas omandas bakalaureuse- ja magistrikraadi Londonis Guildhalli Muusika- ja Draamakoolis, pälvides täiendavad diplomid Philadelphia Temple'i ülikoolis ja Salzburgi Mozarteumis. Ta on võitnud mitmeid auhindu riiklikel ja rahvusvahelistel konkurssidel, sealhulgas konkursil Remember Enescu Rumeenias, Aram Hatšaturjani konkursil Armeenias ja Eesti riiklikel konkurssidel.

Pärast pikka välismaal viibimist elab ja töötab Kaija Lukas taas Eestis ning loob aktiivselt kaasa kodumaises kontserdielus. Ta õpetab Tallinna Muusika- ja Balletikoolis.

Rebekka Siimer õppis Tallinna Muusikakeskkoolis Niina Murdvee viiuliklassis (2005–2014) ning jätkas õpinguid Berliinis Carl Philipp Emanuel Bachi nimelises muusikagümnaasiumis prof Eva-Christina Schönweiβi juhendamisel (2015–2019). Käesoleval aastal omandas ta bakalaureusekraadi Frankfurdi Muusika- ja Esituskunste Kõrgkoolis Guillaume Faraut' viiuliklassis ning õpib nüüd Würzburgi Muusikakõrgkooli magistrantuuris prof Tianwa Yangi juures. Rebekka Siimer on osalenud meistrkursustel mitmete tuntud pedagoogide juhendamisel, nende

Rebekka Siimer. Foto: Bohan Wan

seas Mi-Kyung Lee, Erik Schumann, Stefan Hempel, Christoph Schickedanz, Florian Donderer, Petru Munteanu, Erika Geldsetzer, Henja Semmler ja Nicolas Dautricourt.

Alates 2023. aastast töötab Rebekka Eesti Riiklikus Sümfooniaorkestris. Tema õpinguid ja muusikalist tegevust toetavad Kölner Gymnasial- und Stiftungsfonds ja Dr Arthur-Pfungsti Fond Frankfurdis.

Sandra Klimaitė sündis 1992. aastal Vilniuses ja alustas viiuliõpingutega 1999. aastal Čiurlionise-nimelises Riiklikus Kunstide Koolis, jätkates 16-aastaselt viola erialal Tomas

Sandra Klimaitė. Foto: Alisa Kuznetsova

Savickase klassis. 2014. aastal lõpetas ta Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia professor Mari Tampere-Bezrodny ja Ūla Uljona Žebriūnaitė juhendamisel ning 2019. aastal omandas samas magistrikraadi *cum laude* prof Mari Tampere-Bezrodny käe all. Ta on täiendanud end ka mitmetel meistrikursustel, läbiviijateks Jonas Urba, Jonė Kaliūnaitė, Mihhail Zemtsov, Sergei Ostrovski, Michael Gaisler, Peijun Xu, Vincent Royer, Marcin Murawski jt.

Sandra Klimaitė osaleb aktiivselt erinevates organisatsioonides, kollektiivides ning kammermuusika- ja orkestriprojektides, sh Junges Musikpodium Dresden-Venedig,

Animato Stiftung, Göteborgi Muusika- ja Teatriakadeemia sümfooniaorkester, Faroe Islands Musical Meetings, Tallinna Uue Muusika ansambel, Eesti Sinfonietta, Ansambel U:, Põhjamaade Sümfooniaorkester ja Eesti Festivaliorkester. 2018. aasta sügisel esines Klimaitė solistina Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia sümfooniaorkestri ees. Alates 2016. aastast töötab ta ERSO violarühmas.

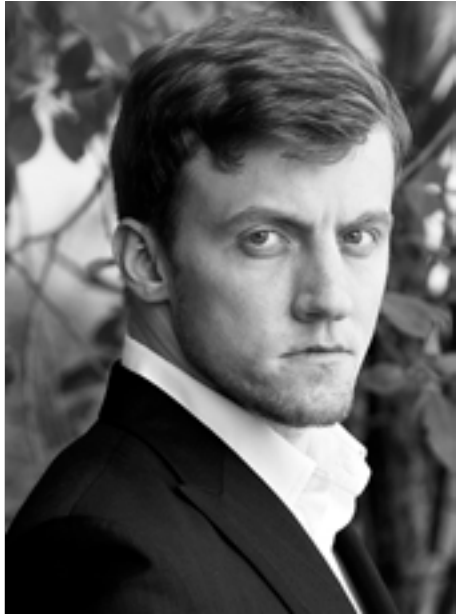
Theodor Sink on mitmekülgne interpreet, kes tegutseb nii solisti, kammermuusiku kui ka orkestrandina. Ta on õppinud tšellot Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias prof Henry-David Varema klassis ning Sibeliuse Akadeemias Soomes prof Marko Ylöneni käe all. Sink on osalenud mitmetel meistrikursustel, sh Lluís Claret' ja Patrick Demenga juhendamisel ning pälvinud arvukalt laureaadi tiitleid nii kodu- kui ka välismaistel konkurssidel.

Alates hooajast 2017/2018 on Theodor Sink ERSO tšellorühma kontsertmeister. Ta on töötanud ka Tallinna Kammerorkestris ning mänginud Põhjamaade Sümfooniaorkestri ja Eesti Festivaliorkestri koosseisus. Theodor Sink on soleerinud ERSO, Pärnu Linnaorkestri, Sinfonietta Rīga, Tallinna Kammerorkestri, Uue Täna Orkestri ja Eesti Festivaliorkestri

Theodor Sink. Foto: Carol Liis Metsla

ees selliste dirigentide käe all nagu Neeme Järvi, Paavo Järvi, Kaspar Mänd, Kristiina Poska ja Juha Kangas. Kammermuusikuna on ta töötanud koos paljude tunnustatud välisinterpreetidega, samuti kodumaiste muusikutega. Theodor Sink on pälvinud Eesti Kultuurkapitali helikunsti sihtkapitali aastapremia (2017), Eesti Interpreetide Liidu aasta interpreedi tiitli (2020) ning Marje ja Kuldar Singi mälestusele pühendatud noore muusiku preemia (2021).

Tamar Nugis. Foto: Olga Makina

Tamar Nugis (bariton, RO Estonia) alustas lauluõpinguid Heino Elleri nimelises Tartu Muusikakoolis Vivian Kallaste juhendusel ning lõpetas 2016. aastal Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia magistrantuuri Taavi Tampuu lauluklassis. Kevadel 2016 täiendas ta end Sibeliuse Akadeemias, kus tema lauluõpetaja oli Annika Ollinkari. Nugis on osalenud prof Eva Märtsoni ja Alexander Schmalczi *Lied*'i meistrkursustel, samuti on ta osa võtnud Asta Kriksčiūnaitė, Margarita Gruzdeva, Jenny Anvelti, Natalja Bogaleva, Peter Konwitschny, Stephan Jõrise jt meistrklassidest. Aastast 2020 on ta Rahvusoper Estonia solist.

Tamar Nugis võitis 2013. aastal Vello Jürnale pühendatud II vabariikliku vokalistide konkursi ning pälvis Jürna perekonna eripreemia. 2022. aastal omistasid Estonia Selts ja Eesti Rahvuskultuuri Fond talle Tiit Kuusiku stipendiumi.

Tamar Nugise repertuaari kuuluvad sellised rollid nagu Krahv Almaviva (Mozarti „Figaro pulm“, Sibeliuse Akadeemia), Belcore (Donizetti „Armujook“, EMTA ooperistuudio etendus Rahvusoperis Estonia), Ben (Menotti „Telefon“, EMTA ooperistuudio), Malatesta (Donizetti „Don Pasquale“), Kirikuteener (Puccini „Tosca“), Danilo (Lehári „Lõbus lesk“), Papageno (Mozarti „Võluflööt“), Inspektor (Kaumanni „Naksitrallid“) ja Jupiter (Offenbachi „Orpheus põrgus“).

Kaspar Mänd on lõpetanud Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia kooridirigeerimise erialal (prof Hirvo Surva) ning 2014. aastal magistrantuuri orkestridirigeerimise erialal (prof Paul Mägi). Ta on täiendanud end Pariisi konservatooriumis prof Zsolt Nagy dirigeerimisklassis, osalenud kolmel korral Järvi Suveakadeemias, samuti Eri Klasi ja Risto Joosti meistrkursustel. Aastal 2009 kutsus Kaspar Mänd kokku segakoori HUIK! ning oli 2011–2014 kammerkoori Voces Musicales peadirigent. Aastast 2014 on ta juhatanud üld- ja noortelaulupidudel.

Kaspar Mänd. Foto: Mait Jüriado

Alates 2014. aastast töötab Kaspar Mänd dirigendina Rahvusoperis Estonia, kus ta on juhatanud üle 40 lavateose. Aastal 2016 asutas ta Uue Tänavä Orkestri, kellega toodi ettekandele kõik Beethoveni ja Mendelssohni sümfooniad. Ta on juhatanud Eesti Riiklikku Sümfooniaorkestrit, Tallinna Kammerorkestrit, Tampere Filharmooniaorkestrit, Iiri Rahvusoperi orkestrit, Janáčeki nimelist Filharmooniaorkestrit, Miskolci Sümfooniaorkestrit, YXUS Ensemble'it ja teisi kollektiive.

Aastatel 2019–2023 oli Kaspar Mänd Pärnu Linnaorkestri peadirigent. 2021. aastal omistati talle Eesti Kultuurkapitali helikunsti sihtkapitali aastapreemia.

Eesti Kontsert: produtsent Tuuli Metsoja, assistent Gerde Kadi Kuusk

HOOAJA
PEATOETAJA

admirals

LIVIKO
— anno 1898 —

AUTOPARTNER

Jazz
pesulad

OLEREX

SORAINEN

SELVER
Hea mõte

myfitness
world class gym & studios

 /eestikonsert

 /eesti_konsert

eestikonsert.ee